

Ondergeschikte status

Kindbelang verdient erkenning

De toekomstige gezondheid van het kind wordt negatief beïnvloed door het niet functioneren van de gezinsstructuur, door verwaarlozing en door misbruik. Iedere zorgprofessional krijgt het in zijn opleiding mee en heeft er vervolgens vrijwel voortdurend mee te maken. Belangrijke oorzaak is de maatschappelijk en economisch ondergeschikte status van het kindbelang.

Marianne Vanderveen-Kolkema

De zorgen over de houdbaarheid van het Nederlandse gezondheidszorgstelsel nemen toe. Om kosten terug te dringen, zou preventie een prominente rol moeten spelen. Wie niet ziek wordt, maakt immers geen of minder aanspraak op alle voorzieningen op het gebied van zorg en welzijn. Dat preventie in de kindertijd begint, lijkt intuïtief logisch: voor gezondheid en levensgeluk worden in die periode de fundamenteën gelegd waarop het organisme voortbouwt.

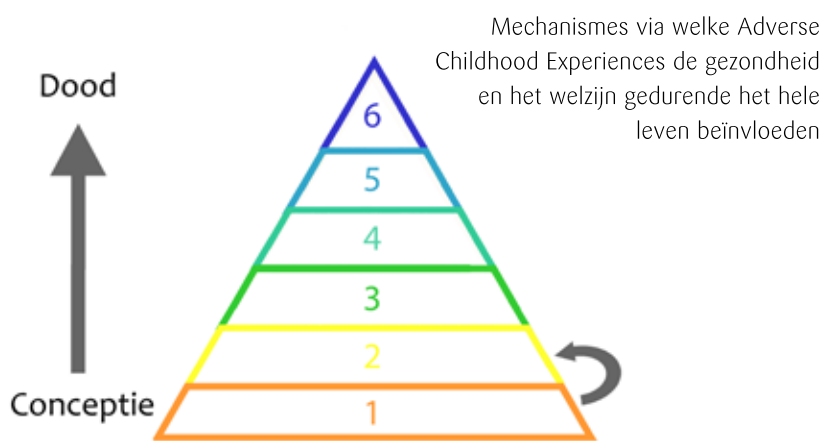
Enorme impact

Hoe groot de impact van die kindertijd werkelijk is, wordt steeds duidelijker. Het idee dat kinderen negatieve gebeurtenissen niet snappen of onthouden en er geen nadelige gevolgen van ondervinden, is inmiddels dan ook achterhaald. Zo worden kinderen niet meer zonder narcose geopereerd en worden lijfstraffen mondiaal steeds verder wettelijk aan banden gelegd. Zowel in de hersenwetenschappen als in meer sociaal-medisch georiënteerde disciplines is de afgelopen decennia ontdekt dat de ontwikkeling van het brein en de daaraan gekoppelde fysiologie sterk worden beïnvloed door omgevingsfactoren. De omgangswijze van ouders en andere volwassenen met

kinderen is een onderdeel hiervan. Baanbrekend werk op dit terrein is verzet door de onderzoekers Robert Anda en Vincent Felitti et al. in hun grootschalige 'Adverse Childhood Experiences Study' uit 1998¹ (zie

figuur 1). De essentie van dit onderzoek is dat misbruik, verwaarlozing en het niet functioneren van de gezinsstructuur op allerlei manieren de toekomstige gezondheid van het kind negatief beïnvloeden.

1. Ongunstige ervaringen in de kindertijd, 2. Verstoorde neurologische ontwikkeling, 3. Sociale, emotionele en cognitieve beperkingen, 4. Aanwennen van risicovol gezondheidsgedrag, 5. Ziekte, handicaps en sociale problemen, 6. Een (te) vroege dood

neel en seksueel misbruik; deze veroorzaken blijvende gezondheidsschade, evenals emotionele en fysieke verwaarlozing en huiselijk geweld.

Suprematie

Het concept ACEs laat zien wat de gevolgen zijn van ongunstige ervaringen in de kindertijd. Vervolgens zou de vraag kunnen zijn waar we de oorzaken moeten zoeken. Waarom komen kinderen bloot te staan aan die negatieve ervaringen? Waarom blijven ze in al hun kwetsbaarheid niet verschoond van misbruik, verwaarlozing en huiselijk geweld? Hoe komt het dat degenen die voor hen moeten zorgen, dat vaak zo moeilijk vinden?

Kinderen zijn op grond van hun onrijpheid afhankelijk van volwassenen voor de bevrediging van hun behoeften. Als volwassenen onvoldoende bereid of in staat zijn om aan die behoeften tegemoet te komen, omdat aan andere belangen meer gewicht wordt toegekend, kunnen we spreken van volwassenensuprematie. Dit kan worden omschreven als het idee dat de volwassene logischerwijze de toon zet en dat diens behoeften belangrijker zijn dan die van het kind. Zoals bij blanke suprematie het niet-blanke belang en bij mannelijke suprematie het niet-mannelijke belang ondergeschikt is, is bij volwassenensuprematie het niet-volwassen belang ondergeschikt. De tragiek van ACEs is het transgeneratieve aspect: volwassenen die aan veel ACEs hebben blootgestaan, lopen een groter risico om hun eigen kinderen opnieuw hieraan bloot te stellen. Wat hen destijds zoveel ellende bezorgde, geven ze deels weer door.

Een paar voorbeelden van volwassenensuprematie die tot meer verontwaardiging zouden mogen leiden:

- Als we weten hoe belangrijk huid-op-huidcontact is voor de pasgeborene, hoe komt het dan dat er op NICU's en vergelijkbare ziekenhuisafdelingen niet veel vaker

Behoeftbevrediging

Ong gezond gedrag komt meestal niet uit de lucht vallen: daaraan gaat een geschiedenis vooraf die, via verstoring van de neurologische ontwikkeling,

het individu kwetsbaar heeft gemaakt. Dit kan schade opleveren voor andere facetten van de persoonlijkheid, zoals sociale, emotionele en cognitieve vaardigheden. Als op die terreinen de diepe menselijke behoefte aan erkenning, warme contacten en liefdevolle relaties niet of onvoldoende wordt bevredigd, wordt er minder dopamine aangemaakt. Gevolg is het ontbreken van een gevoel van genot en blijdschap. Dan kan de drang ontstaan om op een andere manier de dopaminespiegels te verhogen.

Bij gebrek aan positief stemmende levenservaringen grijpt een mens dan ook eerder naar alternatieve vormen van dopamineproductie, die vaak risico's met zich meebrengen; denk aan roken, drugs, veel eten en gevaarlijke activiteiten. Dit zijn allemaal zaken die ten koste gaan van de gezondheid en van de levensverwachting. Deze keten van processen die tot een neerwaartse spiraal leiden, begint bij negatieve ervaringen in de vroege kindertijd, de zogenaamde ACEs². Daarbij kan het gaan om jonge kinderen die opgroeien bij ouders bij wie sprake is van psychische of relatieproblemen, verslaving of gevangenschap. Hetzelfde geldt voor fysiek, emotio-

¹ ACEs is een afkorting van de Engelse term voor negatieve ervaringen in de vroege kindertijd

² Kijk eens naar een prachtige TED-talk voor meer uitleg: tinyurl.com/y8qsjdz

Meedoen aan focusgroep

De komende tijd wil ik graag een focusgroep organiseren om met geïnteresseerden het concept 'adult supremacy' verder te ontwikkelen en te peilen aan welke aspecten mensen denken bij dit verschijnsel. Interesse? Stuur mij een mail: info@borstvoedingscentrumpantarhei.nl

continu een ouder aanwezig is voor het prematuur geboren kind?

- Als we weten hoe belangrijk borstvoeding en moedermelk zijn voor immunologische, neurologische, motorische en emotionele ontwikkeling van het jonge kind, hoe komt het dan dat het bevallingsverlof niet veel langer duurt?
- Als we weten hoe ingrijpend het voor kinderen is als hun ouders uit elkaar gaan en ze daarmee de ongedeelde eenheid van het gezin verliezen, hoe komt het dan dat allerlei regelingen echtscheiding juist gemakkelijker hebben gemaakt in plaats van probleemoplossing effectiever ter hand te nemen?

De lijst is eenvoudig uit te breiden met nog veel meer vragen die mogelijk tot oncomfortabele antwoorden leiden. Denk aan anonieme spermadonatie, kinderporno of behavioristische opvoedstrategieën.

Aanknopingspunten

Precies in het vermoede ongemak van de antwoorden liggen aanknopingspunten voor meer inzicht in de oorzaken van ACEs. Naast de algehele gezondheid van de volwassene die voor het kind zorgt, spelen namelijk ook sociaal-economische, maatschappelijke en politieke tendensen een rol. Het jonge kind heeft behoeften en maakt aanspraak op rollen en vaardigheden die niet zonder meer in economische termen te vatten zijn. Veiligheidsbeleving, fysieke nabijheid van dierbaren, op existentieel niveau worden gezien en bemind om wie je

bent... het zijn zaken die voor de psychische, neurologische en hormonale gezondheid van cruciaal belang zijn.

Wanneer ouders te maken hebben met hoge stressniveaus door ziekte, veeleisende werkomstandigheden of juist werkloosheid, slechte huisvesting, armoede of schulden, is het leven zwaarder en zal het moeilijker zijn de belangen van het kind goed te behartigen. Wanneer deze ouders bovendien zelf een hoge ACE-score hebben, intensiveert dit de problemen. Dit betekent dat ook de overheid een verantwoordelijkheid draagt voor het faciliteren van de kinderlijke behoeftebevrediging. Zolang volwassen belangen als het verrichten van betaalde arbeid, kort bevallingsverlof, nauwelijks zorgverlof, winstmaximalisatie van bedrijven en een rooskleurige handelsbalans zo'n hoge prioriteit hebben, zullen zaken die niet op korte termijn een meetbaar positief economisch effect hebben minder aandacht en minder budget krijgen. Pas als de basale afstemming van de lichaamsfuncties wordt verstoord, ontstaan er verschijnselen waaraan we een economisch prijskaartje kunnen hangen: kosten van behandeling, kosten van niet functioneren in werk of gezin, kosten van agressie en geweld, enzovoort, enzovoort. Moet het zover komen?

Figuurlijk verder kijken

Als we weten dat de kindertijd zó belangrijk is voor zowel de latere gezondheid als het welzijn, dan moeten de risico's van misbruik, verwaarlozing en disfunctioneren binnen de gezins-

omgeving veel krachtiger worden belicht. In een samenleving waarin de marktwerking en het economisch belang op zo'n hoog voetstuk staan, is het echter niet verwonderlijk dat het belang van het kind ondergesneeuwd raakt. Totdat er maatschappijkritische vragen over worden gesteld, duren allerlei vormen van suprematie vaak ongestoord voort. Nu we niet langer om de nadelige gevolgen van het verwaarlozen van het kindbelang heen kunnen, lijkt de tijd rijp om de lastige vragen op te werpen en aan de antwoorden erop consequenties te verbinden, ook economische.

Met reizen naar Mars en de maan laten we zien dat we als maatschappij letterlijk wel verder kijken dan onze neus lang is. Het lijkt wenselijk ook figuurlijk verder te kijken dan de dag van vandaag. De prijs die we op termijn betalen voor kinderen die hun potentieel niet tot ontplooiing kunnen brengen, is zowel economisch als sociaal veel te hoog. Wie als kind haar behoeften bevredigd ziet, blijft niet met allerlei onvervulde verlangens zitten. Dat is de beste manier om empathisch vermogen te voeden en gezondheid en sociale cohesie te consolideren. Wie opgroeit zonder een handvol ACEs, is fysiek en mentaal gezonder en zal de ACEs dan ook bij de eigen kinderen kunnen beperken. Dát is pas 'winstmaximalisatie'! ●

auteursinformatie

Marianne Vanderveen-Kolkema is lactatiekundige IBCLC en antropoloog. Ze rondde in juni cum laude haar bachelor Culturele Antropologie & Ontwikkelings-sociologie af aan de Universiteit van Amsterdam. Ze bracht onder andere de boekvertalingen 'Slapen met je baby' en 'Koester je kleintje' uit, zie borstvoedingscentrumpantarhei.nl.